

Vladimíra Kmečová

SLEPÁ KOĽAJ

Stratený svet
posledných huncokárov

SLEPÁ KOĽAJ

Vladimíra Kmečová

SLEPÁ KOĽAJ

Zákony otcov (1880 – 1920)

slovar

Text © Vladimíra Kmečová 2026
Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2026

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme ani nijakými prostriedkami, či už elektronickými alebo mechanickými, vo forme fotokópií či nahrávok, respektíve prostredníctvom súčasného alebo budúceho informačného systému a podobne bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN 978-80-556-7718-7

PROLÓG

„Tak teda, v mene Božom...“

Starý Martin preruší ticho, čo nastalo v izbe po poslednej modlitbe, a dvakrát sa pokrižuje. Vždy sa prežehnáva dva razy – v kostole, pri práci i pred jedlom. Nikto nevie prečo a nikto sa ho na to nikdy neopýtal, lebo Starého Martina sa ľudia málokedy niečo pýtajú. Rozpráva, len keď sám chce. Keď sa mu teraz prsty naposledy dotknú ramena, na okamih ustrnie v pohybe. Už-už to vyzerá, že sa prekrižuje tretí raz. Ruka sa však odlepí od pleca a načiahne za vekom rakvy opretým o stenu.

Todor Stolzer, urastený mladý drevorubač, urobí to isté. „Chodte sa nachystať,“ utrúsi smerom k dvom ženám stojacim oproti.

Mladšej z nich, svojej Rosalie, ani nemusí hovoriť – s rozmazaným pohľadom vyjde von, odolávajúc nutkaniu zapchať si uši. Zatlkanie klincov do truhly ju desí. Prvý raz ho počula ako trojročná, o tri roky neskôr znova. Zlovestný zvuk pohrebov jej z útleho detstva zostal kdesi hlboko v podvedomí. Pri ďalšej smútočnej rozlúčke v útlocitnom veku jedenástich rokov sa jej zdalo, že studené hroty železa neprenikajú drevom, ale jej vlastnými útrobnami – až skončila v mdlobách.

Teraz, pri babičkinej truhle, sa už nebojí, že odpadne, no aj tak ten zvuk netúži počuť. Dnes tu nie je miesto pre smrť! kričí jej vypuklé brucho na celý svet. Dnes nie.

Druhá žena však stojí ako prirastená.

„Anna?“ osloví ju Todor súcitne, no naliehavo.

„Počkajte ešte!“ roztvorí päšť tuho pritisnutú k hrudi. Na dlaní zasvieti veľká minca.

Drevná zlatka? zadiví sa muž. Takúto vzácnosť chce pochovať spolu s Adelaidou?

Žena pokľakne pri mŕtvej, jemne zatlačí na plachtu vedľa voskového líca a do vyhlbenej dolinky v pilinách uloží peniaz. Naposledy pohliadne do tváre svojej matky a potom cez ňu so spoly uboleným a spoly odhodlaným výrazom prehodí plátno. Vstane, rukou strasie zo zástery neviditeľný prach a meravo pokynie chlapom.

Keď prekročí prah izby, ozve sa prvý úder kladiva.

Prízemný stolzerovský domec čupí pod Geldekom na neveľkej horskej lúke, okrúhlom fliačiku zeme uprostred mohutného porastu Malých Karpát. Drepí tam osamotený, obohnáný štiepaným agátovým plotom. Lanské leto ho Todor natrel sýtomodrou farbou. Tant Anna nad tým krútila hlavou. Podľa nej by bola lepšia prostá bieloba, ale nepovedala nič. Muž je hlavou rodiny, on zarába na každodenný chlieb, nech si teda dom nafarbí, ako chce. Ženská zas rozhoduje o tom, čo bude na večeru. Taký je podľa Anny oddávna beh sveta, netreba ho meniť.

Počas krásnych letných nedieľ, ktoré mladý Stolzer nemusel tráviť prácou v lese, ľahol si občas doluznačky na vyhriatu zem a díval sa skrze stebľá trávy na modré múry splývajúce s oblohou na pozadí. S obľubou vtedy žartoval, že má obydlie v raji. Toľké rúhanie, vraštila tetka tenké obočie. Čo on vie o tom, ako to vyzerá u Pána Boha?

V deň pohrebu však pôsobí chalupa rovnako sivo a bezútešne ako počasie vonku. Hmla sa od rána ešte celkom nedvihla, na okraji lesa sa v chuchvalcoch lenivo prevaľuje pod konármi, a jednodaj kropí. Mrazivý vzduch presiaknutý zmesou dažďa a dymu z komína preniká každou škárou oblečenia, zachádza za golier i pod nechty. Vrcholy smrekov obkolesujúcich lesnú samotu sa prudko kníšu v studenom vetre. Nahýňajú sa k domu, akoby ho chceli pohladiť po šindľoch, poľutovať, ale nemôžu – rastú pri vysoko nad svetom smrteľníkov. Len rozodierajú ihličím nízko sediace oblaky sťa ostré zelené hrebene a cedia z nich cícerky vody,

šelestia v tom podivnom smútočnom tanci svoju lesnú modlitbu a posúvajú ďalším stromom pozdĺž horského chrbta zvesť o Adelaidinej poslednej ceste. Stromy sa takto medzi sebou rozprávajú po celé veky. Vedia vždy viac než ľudia, stoja tu a bdejú nad ich krátkymi životmi, vidia mnohé generácie rodiť sa, dospievať, starať sa i umierať, ony samy stále zdravé a silné.

Neveľké smútočné zhromaždenie postáva v hlúčikoch pred domom. Sú tu drevorubači z Todorovej partie a zopár susedov z najbližších usadlostí, roztrúsených v okolí. Predošlú noc prebdeľli pri nevoľke, to s Otčenášom, to s pohárikom šnapsu. Väčšina z nich takisto robí v panskom lese, ale na pohreb si vzali voľno. Gróf Pálffy je poctivý katolík s pochopením pre veci medzi nebom a zemou. Človek si smrť nevyberie, len smrť si vyberie človeka, a dôstojnú rozlúčku si zaslúži každý. Veď oni si to chlapi nadrobia.

Stolzer so Starým Martinom vynesú truhlu z domu. Strakatý križenec jazvečíka priviazaný k ohrade dlho a ťahavo zavyje a potom už len pritisnutý k dreveným latkám sleduje, ako ju muži nakladajú na volský záprah. Sprievod zoradený za vozom sa pohne nadol k dedine. Ženy sa starostlivo zababušia do veľkých vlniakov, chlapi si vyhrnú golieri na zimníkoch a poriadne narázia klobúky na hlavy. Vietor sa z času na čas rozbesnie tak, až sa človek musí zaprieť do kroku, aby nezostal na mieste. Len Starý Martin kráča vedľa svojho volka, akoby sa ho tá plúšť netýkala, a hoviadko kladie nohu za nohou v pravidelnom kroku, ťahajúc za sebou smutný náklad.

V apríli by sa nemalo umierať, pomyslí si Anna. Starec sa má pobrať v marci s dohasínajúcou zimou alebo v máji, keď už radosť z nastávajúcej jari otupí smútok z jeho odchodu. Ale v apríli by sa umierať nemalo.

Pritiahne si hrubý pléd pevnejšie k chudému telu. Pred popíchaním ju ako-tak ochráni, pred smútkom nie – ten jej už dávno zaliezol pod kožu. Presiakol ňou ako lesný mach októbrovými dažďami, prežral ju ako huba spráchnivený peň. Nemôže za to, zubatá jej svojou kosou už mnohokrát odkrojila zo schopnosti radovať sa.

V spomienkach zablúdi o takmer štyridsať rokov dozadu, k jednému novembrovému ránu, keď sa jej otec s prvorodeným synom zberali do lesa. Od bratových dvanástych narodenín tvorili pílu. Z každého domu musí ísť aspoň jedna píla, vravievala Adelaida. Malá Anna vtedy matke nerozumela. Až neskôr pochopila, že píla znamená štyri ruky schopné zoťať strom, opracovať ho a prichystať na zvoz. Jednoducho – zarobiť na skromné živobytie. Otec so synom, muž so ženou, bratia navzájom... Čím viac píl rodina vypravila, tým väčší bol zárobok. Ale vtedy, keď sa otec s bratom chystali prvý raz spolu, vtedy to ešte nevedela. Zvláštne, ako sa jej do pamäti vryl dôležitý výraz bratovej tváre toho rána. S našpúlenými perami a zvrášteným čelom si starostlivo ovíjal onuce, napodobňujúc otcove pohyby, a keď bol hotový, presadil si, že sók ponesie on. „Teraz som už aj ja hulchokka!“ žiaril hrdosťou. Nevadila mu ani zima, ani sneh. Ako sa tváril otec, to si už Anna nevybaví. Nie je to smiešne? pamätá si hlúpe onuce a nepamätá otcovu tvár.

Adelaida sa v ten deň podchvíľou chodila dívať, či sa ešte nevracajú. S rôznokroncom omotaným okolo zápastia vzývala Pannu Máriu aj svätého Vincenta, nech jej les syna nevezme. Nešťastných príhod sa stávalo dosť. Ale les jej syna nevzal, chodil s otcom ešte ďalších trinásť rokov. A potom raz šli spolu do Sološnice vymeniť deputátne drevo za obilie ako každý rok. Jeseň 1857 bola taká suchá, že potok uprostred dediny takmer zmizol. Stačila chvíľa a na šindľových strechách horného konca zakikiríkal ohnivý kohút. Stačila hodina a horela celá dedina. Otec s bratom by možno unikli ohňu, no nestačili uniknúť trámu padajúcemu z ktorejkoľvek strechy...

Zostalo po nich narúbané nezvezené drevo, plačúca snúbenica a prázdne miesto za vrchstolom. Adelaidu zdrvil žiaľ, bolo to na nej vidno, hoci nespínala ruky, nelamentovala, nebožekala – len sa uzavrela do seba. Roky čakala katastrofu, a keď nakoniec prišla, bola pre ňu istým spôsobom oslobodzujúca. Už nemusela každý deň trpieť, že jej chlapov privalí v lese. Privalilo ich tam dolu, v dedine. Zdola ešte nič dobré nevzišlo, vravievala zatrpknuto. No nežalovala sa, vedela, že nie je prvá ani posledná.

Svoje smútky zamkla do kapsičky užmolenej duše a vychladnuté miesto v manželskej posteli ponúkla o pár rokov neskôr vnúčatám s hrejivými úsmevmi.

Sotva dvojité hrob ako-tak sadol, Annin prvorodený Hans dostal zápal pľúc a behom týždňa umrel. Od smútku a bolesti sa vtedy takmer zbláznila. Dvojročný chlapec jej vydýchol v náručí a ona ho odmietla pustiť zo svojho objatia, nechcela ho nechať uložiť do maličkého truhly. Po pohrebe sa zrútila na kopeček hlíny, zaborila doň ruky takmer po lakte, chcela svoje dieťa vyrvať z útrobov zeme. Muž ju musel násilím zdvihnúť a odniesť na rukách. Bránila sa, búšila mu pästami do hrude, škrabala ho po tvári, chcela sa mu vytrhnúť, jeho ruky ju však držali rovnako pevne, ako držali každý deň porisko sekery, a nepustili ju, kým sa nevyčerpala. Celé dni a noci potom preplakala, nespala, nejedla. A v hĺbke duše závidela sestre Márii, že jej Rosalie, len o rok staršia od Hansa, je nažive. Závidela život druhému decku, a hneď sa seba samej desila. Zazerala na malú a vzápätí sa v duchu karhala, nepričítne hladila kučeravú hlávku, sama seba prosila o rozhrešenie, odriekala Otčenáše, Zdravasy a ukladala si za trest prísny pôst. Akoby sa ešte dalo poštíť pri hrnčeku mlieka, čo za deň sotva vypila...

Po troch mesiacoch, keď sa už podobala viac tieňu než človeku, si k nej matka sadla, chytila ju za ruku a vyslovila jednoduchú vetu: „Žiť sa musí!“

Anna na ňu pozrela, akoby hovorila cudzím jazykom.

„Pod', pomodlíme sa spolu,“ nevšímala si to Adelaida a primäla dcéru pokľaknúť pred obrazom Bohorodičky v kúte izby. Sama si klakla oproti a vzala zopnuté mladé ruky do svojich stareckých.

Anna nevedela, ako dlho tam vtedy spolu klačali a modlili sa, ale uľavilo sa jej.

„Žiť sa musí,“ zopakovala Adelaida nakoniec.

Tie tri slová Annu nejakým zázrakom prinavrátili tomuto svetu. Krátke, úsečné, nástojčivé. Keby počúvala dlhé litanie, nevnímala by ich, ale tieto slová dokázala vstrebať a po čase prijať za svoje. Žiť sa musí, vravela si zakaždým, keď sa jej znovu drali slzy do očí. Obschli, až keď zistila, že je opäť tehotná.

V ďalších mesiacoch sa jej život ako-tak vrátil do starých kolíj. Začiatkom zimy porodila druhého syna – zdravé, hoci drobné dieťa s ružovými lýtkami i líčkami. Meno dostal po nebohom bračekovi. Päťročná Rosalie ho hojdala v kolíske a popritom mu neprestajne niečo brblala. Anna s Máriou viedli domácnosť, zatiaľ čo ich manželia chodili do lesa, väčšinou spolu s Adelaidou. Na mŕtvych rodina spomínala ďalej, ale už to tak veľmi nebolelo.

Tak prešla slnečná jar i nezvyčajne teplé leto. Na jeseň pooberali viac než slušnú úrodu orechov, nasušili jabĺčka a navarili kotol slivkového lekváru. Prichystali na zimu seno pre dobytok a zásoby múky pre seba a oslávili skromné a tiché Vianoce.

A znovu sa schyľovalo k jari. Malý Hans už chodil, so sesternicou-varovkyňou v päťkách, a ich džavotu, kriku i plaču bol od rána do večera plný dom. Najväčšia bieda pominula – teraz pracovali v lese obe sestry s mužmi a Adelaida sa starala o dom a vnúcatá.

Uprostred veľkonočného pôstu, deň pred Družbovou nedeľou, sa pri ich dome pristavil sedliak z Častej, čo už roky chodil s furmankou. Chlapi sa s ním dobre poznali. Obyčajne zväžal drevo z lesa, ale teraz šiel plne naložený opačným smerom – viezol starému Peckovi materiál na opravu podmurovky.

„Máte čo robiť, aby ste sa vrátili za vidna,“ prehodila Anna, keď mu podala hrnček vody.

„Dnes to už veru nestihnem. Kým povykľadáme... Až zajtra ráno pôjdem.“

„Plný?“ prišlo odrazu žene čosi na um.

„A čo by som tak asi viezol, dušička? Drevo mi zajtra nikto nenaloží.“

„Tak by ste nás mohli zviesť do dediny. Nebola som na svätej omši ani nepamätám...“

„Čoby nie, zveziem. Ale nazad budete musieť pešky.“

„Ako inak,“ prikývla Anna celá rozradostená, keď videla, že ani jej Václav nie je proti.

Nebola v kostole už dlhší čas, jednoducho nebolo kedy. Spravidla chodili chlapi, aspoň jeden z rodiny – občas jej manžel, občas Máriin. Ženy s deťmi si nedeľnú pobožnosť odbavili doma čítaním z Adelaidinej modlitebnej knižočky. Ale teraz, keď sa

núka možnosť odviezť sa... Pôjdu všetci, aj s Hansom, rozhodla sa. Naspäť to síce budú mať takmer dve hodiny do kopca, ale veď sú zvyknutí chodiť. A chlapca ponesú striedavo na chrbte, ešte nie je taký ťažký.

„Hej, pôjdeme,“ zdupľovala svoje rozhodnutie, ani čo by sa chcela sama uistiť o jeho správnosti.

Na druhý deň už zavčas rána vyzerala spoza záclony, kedy sa na ceste zhora objaví povoz. Črtal sa krásny deň, aj keď chladný. Raz darmo, koncom marca je slnko v horách ešte zubaté. Všetko bolo nachystané, na peci tíško bublal vývar, na stole svietil čistý obrus, na ňom malý spevník a trojgrajciar do zvončeka. Adelaida mala na kolenách vyobliekaného Hansa, hojdala ho a čičíkala, aby mu čas rýchlejšie zbehol. Zostane doma s Máriou a malou Rosalie, dovaria spolu nedeľný obed. Chlieb napiekli na celý týždeň už včera, Anna zarobila cesto aj na malé koláčiky. Po jednom teraz strčila do rúk deťom a zopár zabalila furmanovi. Kedy už len príde?

Konečne vyrazili. Švagrovia sa usadili vpredu vedľa povozníka a zapriadli rozhovor, na Annu zabudli. Nevadilo jej to – netúžila po rečiach, len túlila syna k sebe a kochala sa prírodou. Stromy okolo zväžnice stáli vzpriamené, štíhle ako cisárska garda na stráži, zem medzi nimi pozlátili pásy ostrého bočného svetla.

Veziem sa ako kráľovná, pomyslela si mladá žena a rozšírenými nozdrami s pôžitkom nasala horský vzduch. Bol ešte studený, štiplavý, a predsa v ňom už neomylné rozoznala vôňu novej miazgy. Občas sa ešte kde-tu zabeleli ostrovčeky snehu, no pôda sa už zahrievala, vydychovala ťažkú vôňu a prebúdzala život v nej ukrytý. Nadchádzajúca jar pučala novými prírastkami, pomaličky pripisujúc ďalší letokruh. Popri ceste vytíčali hlavičky snežienok, miestami tvorili veľké biele oká. Vyzerajú tak nežne, vravela si Anna, akoby kvety videla prvý raz. V duchu sa pristihla, že sa usmieva. Ako krásne je na svete... Mala chuť si spievať.

Pred vozom prebehla srnka. Elegantným skokom sa preniesla ponad cestu a zmizla v hústí.

„Dateľ, počuješ? Lieči stromy, vyberá z nich červíčky. A červienka mu k tomu spieva,“ prihovárala sa matka zababušenému synovi, ktorý – plný života a zvedavosti – jastril zrakom vôkol.

Po boku sa im vynoril jarok a hneď sa zasa vzdialil – silný prameň napájaný nedávno roztopeným snehom ho hnal nadol k ľudským príbytkom. O dva týždne bude Kvetná nedeľa, to už budú jeho brehy obsypané medvedím cesnakom a nižšie k dedine aj fialkami a chochlačkou, uvedomila si Anna. Na posledné dve jari si pamätala len hmlisto, spomienky na ne boli prekryté šedou clonou trudnomyselnosti. O to viac sa teraz tešila na sviežu aprílovú zeleň, ktorou vždy ožila lúka okolo ich domu. Uprostred tmavého lesa vyzerala sňa veselý hrášok, o ktorý slnko cvrnkalo lúčmi, ako keď malí chlapci cvrnkajú guľôčky do jamky. Anna v duchu videla Hansa, ako na Veľkú noc prvý raz v živote nesie posvätené bahniatka, ako neskôr naháňa po pažiti žlté kurence, ako spí pod kvitnúcimi slivkami v záhrade...

Maľovala si tie výjavy pred očami, aj keď už stála v kostole pod chórom. Tam bolo obvyklé miesto pre voltlajt, horských ľudí, prichádzajúcich na bohoslužby medzi poslednými. Dnes síce dorazili načas, stihla sa pred omšou i vyspovedať, ale aj tak nechcela ísť inde. Nepatrila k nim, k ľuďom „zdola“.

Tóny organu naplnili kostol aj Annino srdce. Privrela oči a pohrúžila sa do vrúcnjej modlitby.

Teplé zlatisté svetlo prenikajúce do presbytéria sa zablyslo na paténe.

„Skrze Krista, s Kristom a v Kristovi...“

Hostia pristála na Anninom jazyku. Malý Hans sa na matku spýtavo zadíval a vystrel prštek k postave v ružovom ornáte.

Kňaz označil nevinné čelo krížikom. „Nech ťa žehná Pán Ježiš.“

Cestou z kostola, už takmer na konci dediny, im do cesty vbehli dvaja šarvanci.

„Huncokári idú!“ vykrikol ten menší z plných pľúc a hneď sa chystal zmiznúť za najbližším domom. Pohľad na dvoch statných drevorubačov v ťažkých bagančiach, dlhých zelených hubertusoch a s hrčovitými bakoľami v rukách ho rovnakou mierou priťahoval aj ľakal. Nestihol však utiecť, spoza rohu sa vynoril dospelý chlap.

„Nehulákaj!“ Otcovo zaucho sa vpletlo do strapatej šstice. „Pochválen buď Ježiš Kristus...“ zamumlal trochu zahanbene a pridvihol klobúk, keď za mužmi zbadal Annu s dieťaťom.

„In évichkajt, amen.“ Skupinka prehltila prezývku, ktorou dedinčania častovali lesných ľudí, a pokračovala svojou cestou, až sa vnorila do hory.

„Tak poď, môj zlatý,“ vysadil si Václav syna na plecía.

Strýko Michal ho poštekľil na chrbátiku. „Hoja-hijó-hojaja, Hans. Keď podrastieš, kúpime ti koňa a na ňom budeš rajtovať, nie otcovi na krku.“

Malý sa radostne rozosmial.

Anna s láskou pozrela na svoju rodinu. Vďaka ti, Pane Bože, za dobrého muža i zdravé dieťa, pomyslela si v ten deň už asi tretí raz. Pohľadom spočinula na golieri manželovej sviatočnej košeľe. Bol už viac sivý než biely, ale vlani peniaze na nové ošate nie neboli. Gróf vyplácal svojich zamestnancov dvakrát do mesiaca na foršusy, čo stačilo tak akurát na jedlo a petrolej. No čoskoro príde ročné vyrovnanie – a potom, potom bude aj nová košeľa.

V dobrej nálade dokráčali s chlapcom driemajúcim v plachietke na dohľad domu. Za plotom sa mihla škvrna a naproti im vybehla uplakaná Mária. Jej manžel natiahol krok.

„Ráno sa tu stavil žobrák Tom, toľko, čo ste odišli. Včera šiel cez Skalu, aj u vašich v horárni bol. Matka ti umiera, Michal. Bachyňa ju doklala.“

„Příí!“

Záprah s truhlou zastane povyšé kostola.

Rosalie už zúfalo potrebuje ulaviť krížom. Cesta z domu do dediny sa jej dnes zdala nekonečná. Radšej ani nemyslí na návrat. Todor ju presviedčal, aby zostala doma, ale odmietla. Anne by sa to určite nepáčilo – a ani jej. Krósmutta Ada si zaslúži túto obeť.

Do lavice viac žuchne, než si sadne. Priam cíti, ako jej centimeter po centimetri pripúchajú nohy, od priehlavkov k členkom a vyššie, namiesto lýtok akoby mala dve dyne. Pritisne ruky k naliatym prsiam, bolia ju, celá si pripadá ako neforemná guča, ako prekysnutý bochník, čo každú chvíľu praskne. Dľaňou prejde

po bruchu, v ktorom ju kope nový život. Šetri si nožičky, Vincko môj, ešte ich budeš potrebovať, keď budeš chodiť lesmi s vytí-načkou v ruke ako tvoj otec.

Vedľa zaznie pridusený ston. Tant Anna na krátky okamih ponechala priechod svojim citom a hneď sa zas opanovala. Sedí vystretá a strnulá ako vždy, pery zovreté do rovnej čiarky, s pohľadom meravo upretým na matkinu rakvu. Rosalie chce vziať jej zrobenú ruku do svojej, má ju na dosah, ale rozmyslí si to – teta nemá dotyky rada. Vlastne si u nej nikdy nie je na istom, ako sa zachová. Ich vzťah je zvláštny – akoby svoj doterajší život žila s dvomi rôznymi Annami.

Kdesi v najhlbšej vrstve pamäti sídli spomienka na prvú Annu. Mladú štíhlu ženu, podobnú mame. Piekla výborné núsapjgle a pri tom si spievala. Krásne spievala. Táto Anna k nej bola láskavá, vlúdna, detstvo tých čias bolo ako voňavá slepačia polievka so zlatými okami.

Potom sa niečo pokazilo.

Keď mala sedem, zomrel Hans, jej malý bratranec. Jeden deň ležal v postielke a na druhý tam už nebol. Aspoň tak sa to vtedy malej Rosie zdalo. Už si nepamätala, že medzitým strávila pol-druha týždňa v horárni na Skale a chlapček za ten čas zomrel na záškrt. Vedela len, že po návrate domov nenašla Hansa ani svoju handrovú bábiku, ktorú mu pri odchode nechala. Až o niekoľko rokov neskôr jej babička povedala, že ju Anna hodila do ohňa.

Tá druhá Anna.

Podobala sa prvej, Rosalie však bola presvedčená, že ju bosorky vyčarali. Vychudnutá, mlčanlivá žena zlomená v páse chodila po dome ako duch – a už nespievala. Darmo jej mama vysvetľovala, že teta je len veľmi smutná, lebo jej zomrel synček a pred ním ešte jeden – bála sa jej a vyhýbala. Niekedy Annu znenazdajky pristihla, ako na ňu uprene civie. Vtedy sa desila najviac, desil ju divný pohľad, ktorý nemal ďaleko od nepričetného. Raz k nej teta s tým divokým výrazom podišla a chcela ju pohľadiť.

Rosalie sa v tom okamihu zazdalo, že to sama smrťka jej kladie ruku na hlavu a s ukrutným revom vybehla z kuchyne. Zastavila sa až na záhrade, v babičkinej náruči. Večer, keď už ležala vedľa pochrapkávajúcej Adelaidy, začula matkin tlmený hlas.

„Nestraš už tú malú, Anna, bojí sa ťa.“

„Ja si už dieťa neobjímam, Mária. Myslela som, že by som mohla... že by ona mohla...“ ženin hlas sa zlomil a prešiel do fíkania.

Od tej noci však čudné pohľady ustali. Anna sa na dievča už radšej neďívala vôbec, ani keď mu naberala do taniera, ani v tých zriedkavých chvíľach, keď mu niečo musela povedať – jednoducho hľadela pomimo. Sedemročná Rosie sa upokojila.

Ďalšie deti už do domu nepribudli.

Pri práci v lese stála Anna po celé dni Václavovi tvárou v tvár, ale v noci sa mu obracala chrbtom. Bola presvedčená, že jej tretí potomok by takisto neprežil, a ona už nemala síl opatrovať ďalší hrobček. Po dlhšom čase síce privolila k občasnému uspokojeniu Václavovej mužskej potreby, ale podvedomý odpor k ďalšiemu tehotenstvu sa v nej uhniesdil tak silno, že opanoval aj plodnosť inak zdravého tela. Nikdy viac nepočala. Mária, naopak, veľmi túžila po ďalších deťoch, no neboli jej dopriate. A tak Rosalie trávila dni s Adelaidou – primkla k nej a jej príbehom.

Najradšej počúvala ten o babičkinom dedovi, drevorubačovi Konrádovi, ktorý vyrástol v iných horách, kdesi ďaleko pod vysokými štítmí, čo sú aj v lete pokryté snehom. „Priplával v krabici,“ vravela krósmutta. To ju vždy pobavilo. V jej hlávke bola najväčšia škatuľa – uschovávali v nej zvyšky látok a gombíky – veľká akurát tak pre mačku. Predstavovala si Konráda, podľa babičky obrovského bradatého chlapa, ako leží v tej škatuli skrútený do kľbka ako ich Murcik a zaberá dlaňami sťa lopaty. Dlhá brada mu prevísá cez okraj lepenky, končeky chlupisk má namočené vo vode a na nich ako na udičke zachytené malé rybky.

Rosalie odrazu príde ľúto, že Adelaida už neuvidí svoje prvé pravnúča. Toľko sa naňho tešila... Nebude ho kolísať, učiť chodiť ani mu hovoriť tie isté rozprávky. Jediná „krabica“, ktorá zostala, leží pred oltárom, zhlobená z nahrubo ohobľovaných dosák.

Život za život, kopne ju znovu dieťa.

Zastoná od bolesti, únavy i hladu. Už dva dni nemala poriadne v ústach, nedalo jej. Ale veď príde čas aj na jedlo, aj na od-
dych. Len nech všetko dobre dopadne, siahne si opäť na brucho,
ktoré jej v poslednom čase stále viac tvrdne. Na farárov hlas sa
nevie sústrediť.

Čas rozprávok a nie ľahkého, no predsa pekného detstva sa skon-
čil deň pred jej jedenástymi narodeninami. Mária sa už dlhšie
necítila dobre, chudla, bledla, jedávala, len aby sa nepovedalo.
Čosi ju zvnútra žralo. Michal ju posielal k doktorovi, ale vždy ho
odbila, vraj škoda peňazí – až odrazu ležala uprostred kuchyne
a sípavým dychom sa lúčila so svetom. Rosalie si ten moment
ani nedokáže poriadne vybaviť, všetko sa zbehlo tak náhle. Než
sa noc prehupla do svojej druhej polovice, mama tíško skonala.

Večer po pohrebe sa členovia rodiny utiahli každý do iného
kúta. Dievča sedelo za stolom, v hlave smútok a zmätok z toho,
čo bude ďalej. Vtedy si Anna kľakla pred neter a prvý raz po šty-
roch rokoch na ňu pozrela spriama: „Mojim synom bolo súdené
umrieť, tebe zas prežiť. Budeš ako moja vlastná.“

V ženiných očiach sa v tej chvíli odrážal plameň petrolejky
a ten prísvit spolu s rozhodným tónom hlasu pozdvihli prostú
vetu na roveň prísahy. Tak si Anna bez pýtania a privolenia Rosalie
podivným spôsobom osvojila a nik v dome proti tomu neprotes-
toval. Až Michal, keď sa po roku chystal druhý raz oženiť s vdovou
po polesnom a do nového domova chcel odvieť aj dcéru.

Po tej správe zostala Anna vyplašená. Nevadilo jej ani tak, že
švagrovi ledva skončil smútok a už má inú, ktorá mu vyhreje pos-
teľ, nebol by prvý ani posledný, lenže... On chce odísť z domu!
Keby jej synovia žili, bolo by to iné, o pár rokov by boli dospelí,
ale takto? Na všetku chlapeckú prácu zostane Václav sám, kým
sa Rosie nevydá. Ak však odíde s otcom, posilu do chalupy už
neprivedie.

Pátrala v tvárach svojej matky Adelaidy i manžela. Čo to ne-
chápu? Niečo sa v nej vzpriečilo.

„Môžeš ísť, no dievča zostane tu!“

Michal namietal, že má ako otec na dieťa právo, ale Anna neustúpila.

„Na dieťa má právo len jeho matka a tá bola z mojej krvi!“

Napokon sa po niekoľkých dňoch škriepok do sporu vložila Adelaida.

„Ty budeš od svitu do mrku v lese a Rosalie zostane v cudzom dome s cudzími ľuďmi. Čo si počne s macochou a nevlastnými bratmi? Mysli na to, Miško. Tu je doma, so svojimi.“

Nakoniec sa stalo, ako Anna povedala.

Rosie sa nikto nepýtal. Aj tak by sa nevedela rozhodnúť.

Život plynul ďalej v zabehaných koľajach ako kyvadlo kuchynských hodín, ktoré Václav natahoval so železnou pravidelnosťou každú nedeľu o ôsmej večer. Tik-tak – jar, leto – tik-tak – jeseň, zima – tik-tak – rok za rokom. Stokrát prerozprávane príbehy a spomienky, stokrát rukou uhladená perina, nemenné miesto pre pílu na háku za dverami a pre putňu vody pod lavičkou pri peci. Každý štvrtok mútenie masla, v sobotu pečenie chleba, v nedeľu modlitby. Utrmácané dni nekonečnej lopoty a šetrenia len občas vystriedali radôstky v podobe stretnutí pri muzike alebo letnej púte – keď bol lepší rok, zostal z nej na pamiatku svätý obriezok.

Anna vyplnila svoje prísažné slovo z onoho večera, keď pochovali Máriu, a naozaj sa o sestrinu dcéru starala ako o vlastnú. Naučila ju šiť, variť, poslúchať a neodvrávať, posadiť zemiaky, ctiť si starších, zamiesiť na chlieb, modliť sa, vytrieť poriadne podlahu – a nemať od života veľké očakávania. To predovšetkým.

Darilo sa jej to. Možno ešte viac, ako keby vychovávala svojich synov. Tých by zrejme nedokázala ovládnuť tak ako Rosalie. Úplne. Pomaličky, postupne, deň po dni hnietla tú nerozhodnú, poľnú dušičku podľa svojich predstáv, až kým dievča nedoviedla k dokonalej odovzdanosti osudu i Bohu. Anna to nemyslela nijak zle. Bola presvedčená, že kto sa neprieči svojej dráhe predurčenej

Pánom, kto sa naučí prijímať životné výhry s pokorou a prehry s vďakou, bude aj neľahký údel znášať omnoho lepšie ako ten, čo sa jednoducho búri a stavia na odpor. Zvlášť ak ide o ženu.

A Rosalie to vyhovovalo. Nemusela si lámať hlavu nad tým, čo by asi bolo správne a čo nie, stačilo si pamätať zásady tety Anny. Len z času na čas ju prepadli úzkosť a pochybnosti. Dospievala, ľakala sa zmien svojho tela, občas nevedela, kam vlastne patrí, a plakala pre to.

„Všetko bude v poriadku. Poď, pomodlíme sa spolu,“ tíšila ju vtedy Anna.

V sedemnástich rokoch bola z Rosie tichá, poddajná dievka súca na vydaj, schopná viesť domácnosť rovnako dobre ako teta. Akurát tie pajgle sa jej nedarilo celkom utrafiť. Čas zaoblil detský kostnaté kolená i plecia a skypril drobnú postavu, takže bola mäkká, tak akurát do ruky všade tam, kde sa to žiada, len tvár, tvár akoby zabudol vymeniť za ženskú. Pleť nerozjasnil, oči nerozžiaril, líca nezrumenil. Iba malé ústa v tvare srdiečka lákali k bozku malinovou červeňou. Nebola krásna ani vyslovene škaredá, skôr všedná, nenápadná. Krósmutta Ada jej prichystala skromnú výbavu a spolu s Annou dúfali v dobrého ženícha.

Tri ženy troch generácií postupne ovládli chalupu pod Geldekom. Starnúceho Václava v nej nebolo často počuť – napokon, o čom by sa už bavil s toľkými ženskými? On zarábal a ony sa starali o všetko ostatné. Stále mal svoje miesto za vrchstolom, najväčšiu misku na polievku a hodiny. Tých mal ktokoľvek iný v dome zakázané sa čo len dotknúť. A ešte jazvečíka, s ktorým občas chodil nadháňať zver pri panských poľovačkách. V hore, v práci, bol šťastný. Nestážoval sa, že ho už dlhší čas moce závrat a že sa niekedy pri chôdzi do kopca zadýcha. Načo aj? Kým vládze, bude robiť, a keď si na tomto svete odkrúti svoje, pôjde tam, kam raz musí každý.

Ani doma si nič nevšimli, len Hugo vycítil, že s pánom čosi nie je v poriadku a bez príčiny zavýjal celý večer pred tým, ako ho porazilo.

Prežil. Zostala mu však ochrnutá polovica tváre a pravá ruka. Aj lyžicu sa musel naučiť držať v ľavej. Spočiatku myslel, že to

rovnako zvládne v práci – bude píliť ľavačkou. Doktor mu však zakázal akúkoľvek väčšiu námahu.

„Do lesa už len ak na prechádzky alebo na huby, aj to pomaličky, nie do kopca. V žiadnom prípade nie späť do roboty, lebo príde druhá mŕtvička a skončíte navždy v posteli alebo na márach!“

A nech! Les je jeho život – nech v ňom trebárs i zomrie. Zo dva razy skúsil porušiť zákaz, no sám prišiel na to, že už nestačí s dychom, a keď zohne hlavu, navalí sa mu do nej krv a závrat ho zloží na zem. Nie, nejde to, vzdal sa napokon so slzami v očiach. Jeho miesto pri píle prebrala Rosalie.

Choroba pripravila rodinu o pracovnú silu i časť úspor.

„Radšej ma mala zubatá svojou kosou celkom podŕať, než len tak štrajchnúť po lopatke,“ šomral Václav a cítil sa biedne.

„Zostáva ani nie polovica posledného vrečka múky,“ zastala raz v sobotu večer Anna pred domom. Toľko čo dopiekla chlieb na ďalší týždeň a vymietla pec. Jej muž a matka sedeli vonku, zmorení chorobou, starobou a dusnom z nevypršaných olovených mrakov.

Unavená si k nim prisadla. Hranaté kolená zaprašťali do temnejúceho letného podvečera. „Budeme si musieť zohnať k píle pomocníka, aj za cenu, že sa budeme deliť so zárobkom. Nemôžeme prestať robiť pre grófa, inak prideme o bývanie. Na zimu treba nakúpiť obilie a dobytok tiež potrebuje svoje. Na knižke u Zwebnera pribudli za ostatný polrok dlhy ako nikdy predtým.“

Adelaida s pohľadom zapichnutým do diaľky prepustila cez pery sípavý výdych a jednou rukou si prikryla pol tváre. Nad čím si premýšľala.

Rosalie sa práve vracala zo stajne, začula poslednú vetu. Krok jej primrzol. Mala pocit, že je to všetko jej vina. Po strýkovej porážke začala v lese robiť namiesto neho, lenže nech s Annou drela, koľko vládala, nikdy neurobila toľko čo Václav. Nemá silu ako Julia Hirnerka, ktorá je od nej len o rok staršia, ale stromy píli ako

mládenec. Ani Hane Tuláčke sa nevyrovná – tá sa snáď musela narodiť s obtínačkou v ruke. A dingy plniť treba. Aj doma by sa zišla ďalšia chlpská ruka. Tant Anna jej už párkrát naznačila, že výbavu má hotovú...

Prešla si rukou po čele, ani čoby z neho chcela strieť pavučinu pichlavých myšlienok, a s prázdny m šaflom od krmenia zamierila k prameňu pod domom. Nedošla ani k plotu, keď začula Adelaidu.

„Podte dnu.“

Niečo v tóne babičkinho hlasu ju prinútilo otočiť sa.

„Aj ty, Rosalie.“

Dieža zostala v tráve. Zarazená dievčina si napochy tro omyla ruky v sude s dažďovou vodou a vošla za dospelými. Naostatok sa dnu vtrepala spara zvonku.

„Sadnite si,“ ukázala krósmutta Ada na rohová lavicu za stolom. Knísavými krokmi podišla k masívnej truhlici pod vyblednutým obrazom Bohorodičky a začala v nej kutrať. Tri páry očí pri stole mlkvo pokukovali po sebe, tikot hodín odkrajoval z večera.

„Už dávnejšie som vám chcela...“ Zvráskavená ruka odklopila rožtek obrusa a na tmavé drevo položila malú valcovitú plechovku. Vnútri čosi zahrkotalo.

Anna si nepamätala, že by ju niekedy bola videla. Musela byť hodne stará – zo zelenkavého plechu sa už na mnohých miestach odlúpil lak. „Čo to je?“

„Otvor a uvidíš.“

Anna s miernymi ťažkosťami odkrútila veko a vysypala obsah na stôl.

„Gut Gót!“ Na doske zacvendžali strieborné mince.

Ohromená Rosalie vzala jednu medzi prsty. Na zanesenej rubovej strane dokázala rozpoznať cisársku korunu, na líci sa pyšne vydúvalo bohaté poprsie panovníčky. THERES... – viac z nápisu prečítať nedokázala. S nemou otázkou v očiach pozrela na babičku.

„To sú peniaze, ktoré dostal Konrád Wolf, keď sa sem presťahoval.“

„Pradedo z krabice?“